

Hình thành biểu tượng hình dạng cho trẻ mầm non theo phương pháp Montessori

Nguyễn Thị Phương Nga*

*Trường ĐHSP Hà Nội 2

Received: 05/6/2024; Accepted: 14/6/2024; Published: 26/6/2024

Abstract: The article studies the basic knowledge of Montessori educational methods, teaching the formation of shape symbols for preschool children. From there, give the lesson structure of forming shape icons for children according to Montessori method and illustrating the identification and naming of basic flat geometries; contribute to improving the quality of mathematics teaching in preschools.

Keywords: Montessori method, Shape symbols, preschool children, Montessori method

1. Mở đầu

Giáo dục mầm non là cấp học đầu tiên trong hệ thống giáo dục quốc dân, đặt nền móng cho sự phát triển về thể chất, nhận thức, tình cảm xã hội và thẩm mỹ cho trẻ em. Phương pháp Montessori là phương pháp giáo dục sớm cho trẻ, lấy khả năng tự học của trẻ làm nền tảng cơ sở, khai thác tiềm năng sẵn có của trẻ, không áp đặt bất cứ hành động gì, chỉ quan sát, gợi ý, khuyến khích, động viên trẻ để trẻ tự phát triển và hòa nhập với môi trường xung quanh. Nhận thấy ý nghĩa to lớn mà phương pháp Montessori mang lại cho trẻ, đồng thời giúp giáo viên có một cái nhìn cụ thể hơn về việc dạy học biểu tượng hình dạng cho trẻ theo phương pháp Montessori, tôi quyết định lựa chọn đề tài: “**Hình thành biểu tượng hình dạng cho trẻ mầm non theo phương pháp Montessori**”.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Phương pháp giáo dục Montessori cho trẻ MN

2.1.1. Khái niệm

Theo Lý Lợi, “Phương pháp giáo dục Montessori là phương pháp giáo dục dựa trên kinh nghiệm và các nghiên cứu của bác sỹ, nhà tâm lý học, nhà giáo dục học người Ý Maria Montessori (1870-1952).” [5]. Ta có thể thấy, phương pháp giáo dục Montessori chú trọng đến phát triển tối đa tiềm năng của mỗi trẻ thông qua việc sử dụng các giáo cụ phù hợp với từng giai đoạn phát triển cá nhân của mỗi trẻ. Việc sử dụng phương pháp này giúp trẻ có khả năng tự lập, hiểu được tiềm năng cá nhân của mình và được phát triển tối đa.

2.1.2. Đặc trưng của lớp học Montessori

Tổng hợp các tài liệu [2,3,4,5], ta có thể thấy các đặc trưng như sau:

• Học tập thông qua sự trải nghiệm các giác quan

Trong lớp học Montessori, trẻ được tự do làm việc với các giáo cụ thông qua sự trải nghiệm của tất cả các

giác quan. Các hoạt động được thực hiện cùng với các giáo cụ đã được thiết kế riêng biệt dành cho trẻ, “vừa với kích thước và khả năng bê đỡ đồ vật của bé”[4]. Những giáo cụ thường được nhập từ các đơn vị sản xuất chuyên nghiệp với kích thước chính xác, chất liệu đảm bảo. Thông qua các trải nghiệm đó, trẻ lĩnh hội các kiến thức, kỹ năng. Từ đó giúp trẻ phát triển ngôn ngữ, nhận thức và tư duy.

• Đề cao nét tính cách cá nhân, sự độc lập của trẻ

Montessori đề cao tính cá nhân, duy nhất của mỗi đứa trẻ. Trẻ sẽ được phát triển tùy theo khả năng và sở thích của mình. Trẻ được tự lựa chọn hoạt động trong kế hoạch cô đưa ra. Sự đa dạng hoạt động giúp trẻ cảm thấy thích thú hơn, kiến thức cũng được thu nạp tự nhiên hơn. Khi lựa chọn hoạt động, trẻ thường có xu hướng chọn những gì mình thích, qua đó GV có thể nhận thấy được sở thích và thế mạnh của trẻ, từ đó phát huy hay điều chỉnh cho phù hợp. Sự chủ động trong lựa chọn hoạt động cũng giúp khuyến khích sự hoạt bát và sáng tạo của trẻ.

• Lớp học ghép các lứa tuổi

Nếu như trong lớp học truyền thống, trẻ học theo nhóm cùng độ tuổi thì việc học của trẻ trong lớp học Montessori theo nhóm ghép các độ tuổi như 0-3, 3-6. Việc ghép các độ tuổi như vậy sẽ giúp trẻ chia sẻ kinh nghiệm và học hỏi lẫn nhau. Trẻ nhỏ có thể hỏi hoặc bắt chước trẻ lớn còn anh, chị khi chỉ dẫn cho em sẽ có cơ hội được củng cố những điều đã học và cảm thấy tự tin hơn. Thông qua đó, trẻ lớn sẽ rèn luyện được cho mình tính hòa đồng, biết giúp đỡ người khác, bé nhỏ thì trở nên linh hoạt, chủ động hơn. Có thể thấy, lớp học Montessori được bố trí phù hợp với trẻ giúp trẻ dễ dàng tương tác và hoạt động. Các hoạt động trong lớp học cũng được thiết kế phù hợp với sự phát triển, đề cao thế mạnh và sở thích cá nhân của trẻ. Từ đó, giúp trẻ phát huy tối đa tiềm năng sẵn có, trẻ trở nên

chủ động, phát triển được nhiều kỹ năng cá nhân. GV dễ dàng nhận ra điểm mạnh và điểm yếu của từng trẻ để có kế hoạch giáo dục phù hợp. Tuy nhiên lớp học ghép nhiều độ tuổi đôi khi khó quản lý, đòi hỏi nhiều kỹ năng riêng có của GV.

2.1.3. Giáo cụ Toán học theo phương pháp Montessori

Trong lớp học Montessori, trẻ được học toán với các giáo cụ toán đảm bảo tính chính xác, hệ thống, logic. Đặc biệt, trẻ được hoạt động với giáo cụ trực quan hay các đồ vật có thể cầm nắm được; sau đó đến các giáo cụ hình ảnh và cuối cùng là các giáo cụ có tính trừu tượng cao hơn như thẻ số. Các giáo cụ toán học này thường nằm ở góc cầm giác.

• Kệ thứ nhất

Kệ này gồm các giáo cụ giúp trẻ phát triển khả năng phân biệt giống, khác nhau qua công việc tìm cặp đôi, phân loại đồ, ... Trẻ nhận biết vật, tranh ảnh bằng thị giác, xúc giác, tìm hình dạng các vật, đặt hình theo quy tắc. Trẻ tìm đúng vị trí của vật thông qua hoạt động với bảng ghép hình, trẻ phân biệt dày mỏng, cao thấp, to nhỏ thông qua giáo cụ hình ghép có núm cầm.

• Kệ thứ hai

Kệ thứ hai gồm những giáo cụ giúp trẻ phát triển khả năng tri giác không gian, trẻ làm quen với các khái niệm về độ lớn, chiều cao, chiều dài, độ dày, mỏng... Ví dụ: Tháp hồng, bậc thang nâu, Gậy đồ, ...

• Kệ thứ ba

Giáo cụ Montessori trong kệ thứ ba gồm những giáo cụ về màu sắc, dạng thức, các khối hình và các hình bao gồm: khối cầu, lập phương, chóp nón, ovan, ... Sau khi làm việc với các khối hình học, trẻ sẽ được làm việc với các mặt của các hình khối được làm từ mảnh gỗ;

Ngăn kéo các hình học phẳng (6 ngăn kéo): hình tròn, hình tam giác, hình tứ giác, hình cong, hình đa giác, các dạng hình khác;

- Hộp hình tam giác: gồm các mảnh gỗ hình tam giác có màu xám, xanh lá, vàng, đỏ. Tạo ra các hình tam giác khác nhau từ những hình tam giác trên

- Hộp hình lục giác lớn: gồm các hình tam giác có màu vàng, đỏ, ghép các hình tam giác tạo thành tam giác lớn, hình thoi, ...; Hộp hình lục giác nhỏ gồm các hình tam giác kích thước khác nhau có màu xám, xanh lá, đỏ, vàng. Từ những hình tam giác này tạo thành hình thang, hình thoi, hình lục giác, ...;

- Hộp tứ giác tổng hợp: gồm các hình tam giác các loại có màu xanh lá, vàng, đỏ, xám. Tạo thành hình vuông, chữ nhật, thoi, bình hành, ...

- Hộp chữ nhật (màu xanh): gồm 5 mảnh gỗ hình tam giác màu xanh, không có viền đen. Tạo ra các

hình khác nhau theo ý thích từ 5 hình tam giác;

- Hộp màu xanh 12 mảnh: gồm 12 hình tam giác màu xanh, xếp được các loại hình khác nhau như hình vuông, lục giác, hình đa giác 12 cạnh... từ 12 hình tam giác

Có thể thấy, các giáo cụ toán học rất đa dạng, phù hợp với sự phát triển nhận thức của trẻ mầm non. Các hoạt động giáo dục toán học cũng đa dạng và phong phú hơn. Các giáo cụ được thiết kế sẵn với độ chính xác cao, vật liệu an toàn giúp GV tiết kiệm khá nhiều thời gian chuẩn bị phương tiện trực quan trong quá trình dạy học, trẻ dễ dàng tri giác hơn. Khi làm việc với giáo cụ, trẻ thậm chí còn thực hiện được một số phép tính cơ bản, các hình phức tạp (hình lục giác, hình thoi, hình bình hành, ...), ...

2.2. Hình thành biểu tượng hình dạng cho trẻ mẫu giáo

2.2.1. Mục tiêu hình thành biểu tượng hình dạng vật thể cho trẻ mẫu giáo

- Trẻ nhận biết và nắm được tên gọi của các hình học cơ bản.

- Trẻ nhận biết được một số đặc điểm cơ bản về đường bao của các hình.

- Ứng dụng kiến thức để nhận biết hình dạng các đồ vật thật trong cuộc sống.

2.2.2. Nội dung hình thành biểu tượng hình dạng vật thể cho trẻ mẫu giáo

• 3-4 tuổi:

- Nhận biết và gọi tên các hình phẳng và nhận dạng các hình đó trong thực tế.

- Sử dụng các hình học để lắp ghép.

• 4-5 tuổi:

- So sánh sự giống nhau và khác nhau của các hình phẳng

- Lắp ghép các hình học để tạo hình mới theo ý thích và theo yêu cầu.

• 5-6 tuổi;

- Nhận biết, gọi tên các khối và nhận dạng các khối hình đó trong thực tế.

- Lắp ghép các hình học để tạo hình mới theo ý thích và theo yêu cầu.

- Tạo ra một số hình hình học bằng các cách khác nhau.

2.3. Thiết kế và tổ chức hoạt động dạy học hình thành biểu tượng hình dạng cho trẻ mẫu giáo theo phương pháp Montessori

2.3.1. Cấu trúc bài học hình thành biểu tượng nhận dạng hình dạng cho trẻ mẫu giáo theo phương pháp Montessori

Bài học cần thực hiện theo cấu trúc gồm 3 hoạt động:

- Đầu tiên cần cho trẻ được cầm, nắm và biết tên gọi hình, khối (làm việc với giáo cụ cụ thể)
- Cho trẻ làm quen với mặt lõm của các hình (ghép hình với khung).
- Cho trẻ làm quen với các hình ảnh hình, khối (làm việc với giáo cụ hình ảnh)

2.3.2. Thiết kế và tổ chức dạy học chủ đề nhận dạng và gọi tên các hình học phẳng cơ bản

1. Mục tiêu:

- Trẻ nhận dạng được hình vuông, hình tròn, hình tam giác, hình chữ nhật.
- Trẻ gọi tên chính xác các hình vuông, hình tròn, hình tam giác, hình chữ nhật.
- Trẻ nhận biết được một số đặc điểm cơ bản về đường bao hình trong, hình, vuông, hình tam giác, hình chữ nhật.
- Trẻ ứng dụng được kiến thức vào nhận dạng các hình trong cuộc sống.

2. Chuẩn bị: Khay hình học cơ bản

Mô tả giáo cụ: Các khay hình học

Đây là một thủ nhỏ đựng 6 khay hình học và một ngăn trình bày. Khay trình bày được chia thành 6 ô chứa 3 hình học căn bản (hình tròn, hình vuông, hình tam giác). Mỗi ngăn còn lại chia làm 6 ô chứa các hình có nút cầm.

Ngăn 1: Chứa 6 hình tròn có đường kính từ 5-10cm.

Ngăn 2: Chứa 1 hình vuông và 5 hình chữ nhật, chiều cao bằng nhau, các cạnh có kích thước tăng dần từ 5-10cm.

Ngăn 3: Bao gồm các tam giác đều, tam giác vuông, tam giác vuông cân, tam giác nhọn, tam giác tù.

Ngăn 4: Gồm 6 hình: ngũ giác, lục giác, thất giác, bát giác, cửu giác, thập giác.

Ngăn 5: Gồm hình thoi, hình bình hành, hình thang, hình thang cân, hình tam giác, tam giác lệch.

Ngăn 6: bao gồm hình tam giác, hình hoa bốn thùy, hình oval, hình elip.

3. Một số hoạt động dạy học chủ yếu

Hoạt động 1: Hoạt động với khay trình bày cơ bản

- Giới thiệu khay trình bày cơ bản cho trẻ.
- Giới thiệu tên từng hình cơ bản cho trẻ.
- Yêu cầu trẻ dùng 3 ngón tay trái cầm nút cầm cầm hình tròn rồi nhẹ nhàng nhấc lên, dùng 2 ngón tay phải miết xung quanh hình tròn một cách cẩn thận và đặt xuống ngăn trống phù hợp. Lặp lại tương tự với các hình còn lại.
- Dùng 2 ngón tay miết chậm rãi xung quanh khung chứa hình tròn rồi đặt lại vào khay tương ứng. Lặp lại tương tự đối với khung chứa các hình còn lại.
- Lấy các hình ra khỏi khay và yêu cầu trẻ xếp các hình vào khay tương ứng.
- Yêu cầu trẻ trả lời các câu hỏi sau:
 - + Nêu lại tên từng hình trong khay.
 - + Nêu một số đặc điểm cơ bản của từng hình: Hình nào đường bao có dạng cong? Hình nào đường bao có dạng thẳng? ...

Hoạt động 2: Ghép hình với khung

GV nhắc các hình ra khỏi khung và xáo trộn các hình đó. Yêu cầu trẻ quan sát sau đó dựa vào vị trí còn trống trong khay để tìm hình tương ứng và xếp vào.

Hoạt động 3: Làm quen với hình ảnh các hình

Thực hiện các hoạt động quan sát hình: nhìn, sờ quanh đường bao, lăn với các hình ảnh hình.

3. Kết luận

Nghiên cứu đã trình bày các kiến thức cơ bản về phương pháp giáo dục Montessori. Từ đó đưa ra cấu trúc bài học hình thành biểu tượng hình dạng cho trẻ mẫu giáo theo phương pháp Montessori và thiết kế minh họa chủ đề nhận dạng và gọi tên các hình học phẳng cơ bản. Kết quả nghiên cứu góp phần giúp GV mầm non có một cái nhìn cụ thể hơn về dạy học hình thành biểu tượng hình dạng cho trẻ mầm non theo phương pháp Montessori; góp phần nâng cao chất lượng dạy học Toán trong nhà trường mầm non.

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2009), *Chương trình Giáo dục Mầm non*, NXB Giáo dục.
- [2] Đỗ Thị Minh Liên (2012), *Lí luận và Phương pháp hình thành biểu tượng toán học sơ đẳng cho trẻ mầm non*, NXB ĐHQG Hà Nội.
- [3] Đinh Thị Nhung (2006), *Toán và Phương pháp hình thành các biểu tượng toán học cho trẻ mẫu giáo: I&II*, NXB ĐHQG Hà Nội.
- [4] E M Standing (Nguyễn Bảo Trung dịch), *Maria Montessori cuộc đời và sự nghiệp*, NXB Phụ nữ, 2019
- [5] Lý Lợi (Chủ biên) (2019), *Phương pháp giáo dục Montessori thời kỳ nhạy cảm của trẻ*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [6] Nguyễn Quang Uẩn (2007), *Tâm lý học đại cương*, NXB Đại học Sư phạm. Hà Nội.